

איך צריכה להיראות פרת־חלב?

חוברת הווארד'ז דיירימן מיום 10.1.89 מביאה בעמודים 24–25 מאמר, פרי עטו של בנט ג' קאסל, איש שירות ההדרכה של מכללת בלקסבורג שבוירג'יניה, ארה"ב, המתמחה בגנטיקה ובממשק בקר חלב. מפאת האקטואליות של הנושא אנו מביאים בזה תירגומו, המתומצת קמעה (מ.מ.).

ל"יעילה" מבחינה פונקציונלית, או "ריווחית". יש עדרים, בהם מורגשת ההכנסה ממכירת בקר לרביה. בעדרים כאלה, לידת עגלה עשויה להיות בעלת משמעות גדולה מזו שבעדר, בו כל העגלות משמשות לתחלופה. בכל משק, בו מכירת בקר לרביה מהווה הכנסה ניכרת, תנובות החלב של הפרה בין ההמלטות פחות חשובה, מאשר בעדרים שמוכרים חלב בלבד. מסתבר, ש"יעיל מבחינה פונקציונלית" מתייחס לדברים שונים בעדרים שונים.

אני מעדיף להשאיר את הגדרת ערכה של הפרה ביכולתה לייצר מזון לאדם. אחר הכל, אפילו פרות וגידול הנמכרים לרביה חייבים לייצר. אי-לזאת, להלן אדון בציטוטו של ד"ר גווי מנקודת הראות של ייצור חלב כהכנסה יחידה.

הצורה הכי טובה – אם יש כזאת – היא זו הקשורה לרווח הכי גדול לפרה במרוצת שנות חייה. כידוע, לא קל לחקור ולמדוד את ייצור החיים של הפרה, עלינו להמתין זמן רב עד אשר נקבל נתונים במידה מספקת. מלבד זה, ישנם גורמים רבים, שקשה להסבירם ושיש להם השפעה על התכונות הקובעות לגבי חיי הפרה. מכל מקום, מחקרים כאלה חשובים ונחוצים, כי התוצאות עשויות לסייע בידי הבוקרים לקבוע את סדר העדיפויות של מטרות הטיפול.

בהקשר של תכונות־חיים נבחנו שתי תכונות באופן מקיף: כושר ההישרדות של הפרה מעבר לגיל נתון (stayability) ומדידת הרווח לכל החיים על בסיס הנתונים של ביקורת החלב.

תכונת ההישרדות שונה לגבי בקר רשום בספר העדר ולגבי בקר מסחרי (Grades). פשוט מאוד, בעדר טיפוסי הפרה עשויה להישאר יותר זמן, מספיק שתמשיך להעמיד ולדות לרביה. הפרה בעדר המסחרי חייבת להמליט במרווחים יותר

"ראשית־כל, זהה את הבקר המצטיין בייצור יעיל, אחר־כך תלמד לאהוב איך הוא נראה".

ציטוט זה מיוחס לד"ר ג'ים גווי, מומחה לבקר לבשר בשירות ההדרכה של אוניברסיטת נברסקה, ארה"ב. יותר מאוחר הפך הציטוט לסיסמה של התאחדות הבקר לחלב מגזע ג'וזי בשנות ה־80. יתכן, שסיסמה זו היוותה את מקור ההשראה שמאחורי העליה המרשימה בתנובת גזע הג'וזי.

בקביעה הנ"ל כלול הרבה מאוד שכל פשוט, כי זה נראה הגיוני למדי, לתת לתהליכי הגוף הטבעיים של הפרה להגיד לנו, איך עליה להיראות כדי להיות יצרנית מעולה ויעילה.

בבואכם לדון במטרות הטיפול, בוקרים רבים מתעכבים על איך פרה "ריווחית" חייבת להיראות. משום־מה לא די במציאת הפרה הריווחית, עלינו גם לתת לה צורה על פי תפיסה מוקדמת לגבי איך אנחנו חושבים שהפרה הריווחית צריכה להיראות.

דוגמא למאמצינו אלה אפשר למצוא בדגם של הפרה "האידיאלית" של כל גזע חלב, כפי שמטפחים שאיכפת להם בנו אותה בשקידה רבה. לאמיתו של דבר, הדגמים הללו הם יותר בבחינת יצירות אמנותיות, בעוד הם תורמים לקידום אותן מטרות טיפוח, שאפשר לחלוק עליהן.

מצד שני, אין להכחיש שהפילוסופיה שמאחורי שיטת השיפוט הליניארית של תכונות גופניות, היא עצמה מהווה מעין פרידה מרעיון "הפרה האידיאלית". לפי שיטה זו רק מודדים תכונות, אך לא שופטים את ערכן כשלעצמו.

מה זה "ריווחי"...

לא כל הבוקרים חושבים את אותה הפרה

ככל שגדלה פרוט יותר ריווחיות, הן חייבות להניב יותר. עטינים סבירים בגודלם, עטין אחורי גבוה ומחובר היטב ופטמות קדמיות קרובות יחסית – כל אלה נתפסים כמשפרים את כושר ההישרדות ואת רווח-החיים. מלבד זה, הבהמה המצטיינת ב"ייצור יעיל מבחינה פונקציונלית" יכולה להיות בעלת צורות רבות. יתכן, שהיינו צריכים לומר בהקשר זה: למד לאהוב את מבנה הפרה כפי שהוא (כל עוד היא ריווחית).

הוכח, שאין חשיבות לתכונות גוף ביחס להישרדות בפרות מסחריות ולגבי כל הפרות ביחס לרווח-חיים (Lifetime Profit). המחקר אינו מאשר, שיש צורך בגודל וחזק כדי להצביע על אורך-חיים ותנובה גבוהה, או שהפרים המשמשים בהזרעה מורשים כח וחזק מבלי שאנו נהג בירור בכיוון זה – או שהכח והחזק אינם, כל עוד הפרה מניבה טוב.

השאלה היא כיום, מה הן כיוון של מטרות הבירור בעדר המעוניין ברווחים? מן הנכון, שנמשיך לטפח לכיוון תנובה גבוהה תוך שלילת העטינים העמוקים או השטוחים מדי.

אף אם לא נרצה, בכל זאת התנובה הגבוהה היא מדד מהימן לתכונות גופניות רצויות. פרות חלשות מדי או פרות עם עטינים גרועים, פשוט מאד, הן לא תתמדנה ברמה המבטיחה ריווחיות לאורך זמן. מה שחשוב באמת הוא, לסמוך על תנובת הפרה כמודד לערכה האמיתי ולא לבזבז זמן ומאמץ, כדי ללמד את הפרה איך להיראות. 

קצרים והיא חייבת להניב יותר, בהתאם. כמוכן, אלה הכללות, אשר לא בהכרח ישימות ביחס לכל העדרים.

בכל זאת, גם פרות ספר-העדר וגם המסחריות חיות יותר זמן, ככל שהן מניבות יותר חלב. כלומר, אין להקל ראש בתפקיד הבולט של הייצור כתכונה קובעת את מידת ההישרדות (או הרווח לאורך כל החיים).

על פי עבודות מחקר שנעשו באוניברסיטת צפון-קרולינה, פרות ספר-העדר חייבות להצטיין הן בתכונות גוף והן במבנה העטין, אם הן רוצות להישרד. הפרה המסחרית (Grade) נדמה שחיה יותר טוב ויותר זמן עם עטין נורמלי, לא עמוק מדי ולא שטוח מדי, עם מיקום פטמות מתקבל על הדעת. מלבד זה, צורתה נתונה למגוון רחב של צורות. נדמה, שבעל הבקר והעדפותיו קובעים את הישרדות הפרה יותר מאשר צורתה שלה.

רק לאחרונה מתחילות להגיע תוצאות מחקר המתיחסות לריווחיות גבוהה של תקופת החיים של הפרה. בבקר ג'רזי, נראה שעטין המדגיש עומק סביר וחיבור גבוה של העטין האחורי הוא קשור לרווחיות-חיים יותר גבוהה. אולם, ביחס לייצור, תכונות גופניות (Type characteristics) הן זניחות למדי. בגועי החלב האחרים, מלבד ההולשטיין, מצאו יחסים של 1 ל-4 עד 1 ל-8 במתן ערך לייצור חלב לעומת מכלול התכונות הגופניות. נתונים הקדמיים בגזע הולשטיין מאשרים הערכות אלה (ז"א, חשיבותו של הייצור היא קובעת פי 4 או 8 בהשוואה למכלול התכונות הגופניות – מ.מ.).

הערות לשיפוט גופני ותכנית הטיפוח

נדב רז, יאיר קארו – קיבוץ גבע

האחרונות של "משק הבקר והחלב" במאמרים של משה הימן, יהודה וילמוש ודן קלי, המציגים חלופות שונות לגבי שיטת השיפוט (שיפוט על ידי מומחים מול שיפוט על ידי הרפתנים עצמם)

ברצוננו להעלות כאן מספר הירורים הנוגעים לדיונים המתקיימים בימים אלה בקשר לטיפוח תכונות גוף. הדים לדיונים אלה אנו מוצאים בחוברות